

**คู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการและป้องกัน
ผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืน
(ฉบับประชาชน)**

คู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการและป้องกัน ผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืน (ฉบับประชาชน)

คู่มือการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการและป้องกัน
ผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืน (ฉบับประชาชน)

จัดทำโดย : กองประเมินผลกระทบสุขภาพ
กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

คำนำ

ประเทศไทยพบคุณภาพอากาศเกินมาตรฐานในหลายพื้นที่ ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเฉพาะฝุ่น PM_{2.5} และก๊าซโอโซน กำลังเป็นภัยคุกคาม ที่สำคัญต่อสุขภาพของเรทุกคน โดยเฉพาะกับกลุ่มเสี่ยง เช่น เด็กเล็ก สตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีมลพิษทางอากาศดังกล่าว

คู่มือแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ (ฉบับประชาชน) เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเป็นแนวทางการดำเนินงานและการพัฒนา ชัดความสามารถของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ จากมลพิษทางอากาศ และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี สู่การยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน โดยเนื้อหาในแนวทาง ประกอบด้วย แนวทางและขั้นตอนดำเนินงาน และกรณีศึกษากระบวนการขับเคลื่อนในพื้นที่ต้นแบบ ปัจฉัยและเงื่อนไข ที่นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อเป็นตัวอย่างการดำเนินงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน

คณะผู้จัดทำ ขอขอบคุณ องค์การอนามัยโลก ทั้งการสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ ขอขอบคุณผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชน ในพื้นที่ 3 ชุมชนต้นแบบ “ชุมชนบ้านก่อ” ต.ลิ้ จ.ลำพูน “ชุมชนตำบลเวียง” ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงราย และ “ชุมชนคลองลาดภาชี” แขวงบางดวน เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ที่ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวทางการขับเคลื่อนชุมชน และให้การต้อนรับทีมงานอย่างอบอุ่น

คณะผู้จัดทำ ขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง และหวังว่าคู่มือเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวปฏิบัติของชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ด้านการจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้แก่สุขภาพของประชาชน และร่วมกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีแก่ประเทศต่อไป

คณะผู้จัดทำ
2568

สารบัญ

ก	คำนำ	13	ต.เวียง อ.เชียงทอง จ.เชียงราย
1	บทนำ	21	ชุมชนคลองลาดภาษี กทม.
5	กระบวนการดำเนินงาน	29	ภาคผนวก
6	กรณีศึกษา ต.ก่อ อ.ลี้ จ.ลำพูน	30	คณะผู้จัดทำ

บทนำ

ชุมชนเข้มแข็งด้านการจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ หมายถึง ชุมชนที่มีการเรียนรู้และมีศักยภาพในการวิเคราะห์ รู้เท่าทันสถานการณ์มลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้น ร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีและคุ้มครองประชาชนให้มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผลลัพธ์สำคัญ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพและมีสุขภาพที่ดี

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องมลพิษทางอากาศ เฝ้าระวัง สื่อสารความเสี่ยง และการสร้างความร่วมมือในการจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ จากมลพิษทางอากาศอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย

1

การสร้างความรู้ ความตระหนัก เสริมสร้างความรู้ในการจัดการแหล่งกำเนิดและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพให้ชุมชน ผ่านการอบรมหรือสื่อสารช่องทางต่าง ๆ เช่น ออนไลน์ วิทยุชุมชน วิทยุกระจายเสียง บอร์ดประชาสัมพันธ์ที่ประชาชนเข้าถึงได้ เป็นต้น

2

การเฝ้าระวังและการสื่อสารความเสี่ยงต่อสุขภาพ ที่เกิดจากมลพิษทางอากาศในชุมชน รวมทั้งการพัฒนาฐานนวัตกรรมชุมชนด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ที่ช่วยลดหรือจัดการปัญหาความเสี่ยงด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เช่น ระบบเฝ้าระวังอนามัยสิ่งแวดล้อมชุมชน พิกัดฐานข้อมูลกลุ่มเสี่ยง เป็นต้น

3

การประเมินความเสี่ยงและจัดทำข้อเสนอหรือมาตรการ แนวทางการในกระบวนการพัฒนาชุมชนหรือการจัดทำแผนชุมชน ในการจัดการและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

4

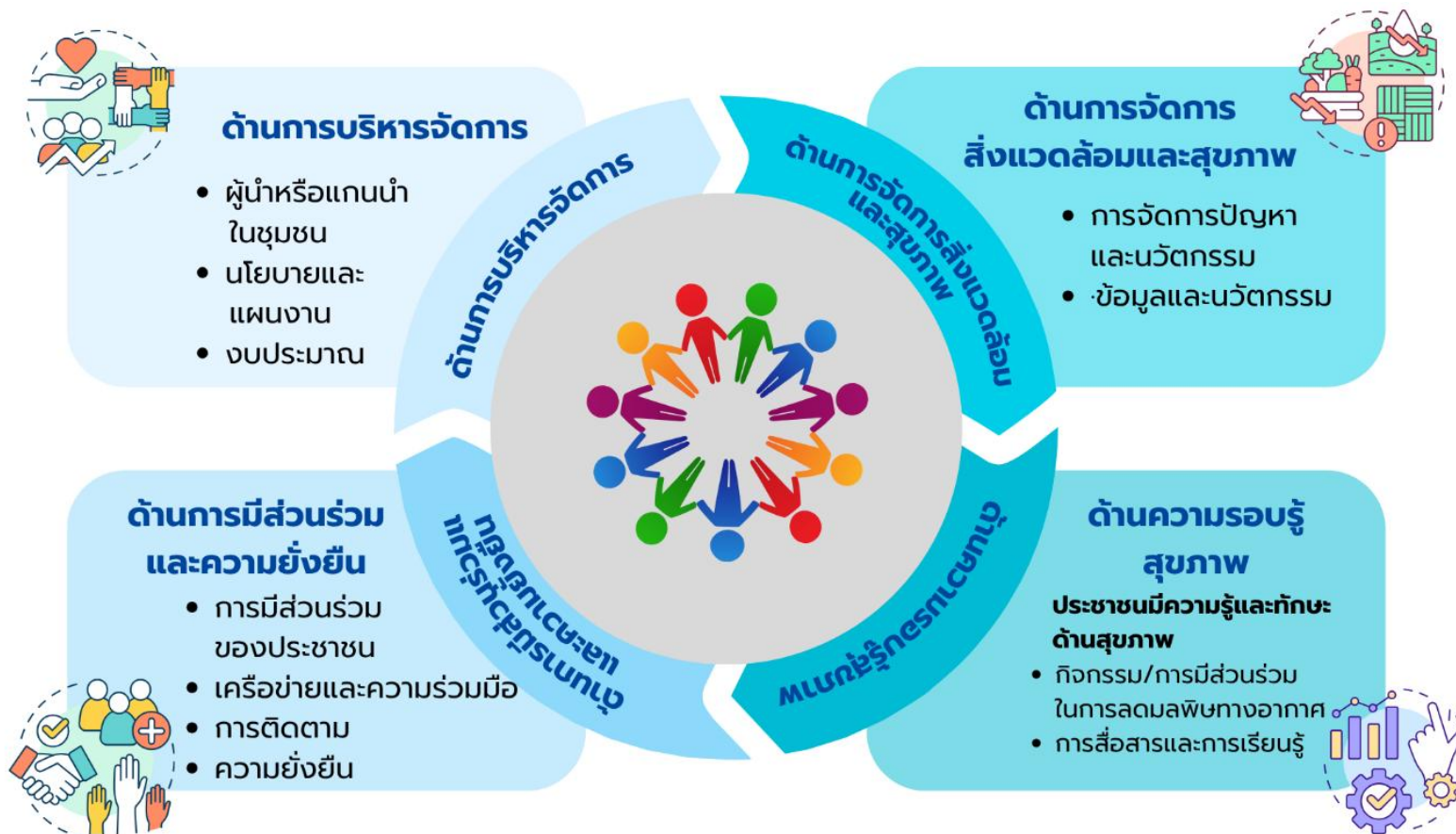
การดำเนินกิจกรรม ป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เช่น การลดแหล่งกำเนิด การจัดการสภาพแวดล้อม การส่งเสริมพื้นที่สีเขียวในชุมชน การดูแลสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชน เป็นต้น

5

การสร้างแกนนำ กลไกและเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อความยั่งยืนในระยะยาว เช่น จัดตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มแกนนำชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพและการจัดการสภาพแวดล้อม

การพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อการจัดการมลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืน

การพัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อการจัดการมลพิษทางอากาศอย่างยั่งยืน

การพัฒนากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการและป้องกันผลกระทบด้านสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ
ได้ประยุกต์ใช้ 4 องค์ประกอบหลัก ที่สร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง
มีความสามารถในการจัดการและป้องกันความเสี่ยงต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศได้ ประกอบด้วย

ด้านการบริหารจัดการ

- **ผู้นำหรือแกนนำในชุมชน** การมีผู้นำแกนนำ ประชาชนชุมชน ที่ได้รับการยอมรับ สามารถประสานงาน กระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ ให้คนในชุมชน
- **เครือข่ายและความร่วมมือ** ควรมีการเชื่อมโยงระหว่างครัวเรือน กลุ่มองค์กรชุมชน อบต. เทศบาล สว.สต. โรงเรียน วัด และภาคีเครือข่ายนอกชุมชน เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน มหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐเอกชน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เกษตร สังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพ เป็นต้น เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานในชุมชน
- **ทุนการเงิน** จัดหาแหล่งงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเสนอโครงการของงบประมาณจากกองทุนสุขภาพตำบล การขอรับการสนับสนุนจากภาคเอกชน (CSR) หรือการจัดกิจกรรมระดมทุนในชุมชน เพื่อสร้างความรู้สึก เป็นเจ้าของ

ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

- **การจัดการปัญหาและนวัตกรรม** ชุมชนสามารถวิเคราะห์ปัญหาหาสาเหตุ ออกมาตรการแก้ไขด้วยตนเอง และมีการดำเนินงานตามมาตรการที่ร่วมกันกำหนด โดยอาจใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมในการจัดการปัญหา
- **ข้อมูลและนวัตกรรม** ได้แก่ การเฝ้าระวังและเก็บข้อมูล เช่น ค่าฝุ่น PM_{2.5} สถานการณ์สุขภาพในพื้นที่ รวมถึงมีนวัตกรรมหรือมาตรการเฉพาะพื้นที่ เช่น ห้องปลอดฝุ่น ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน เป็นต้น

ด้านความรู้สุขภาพ

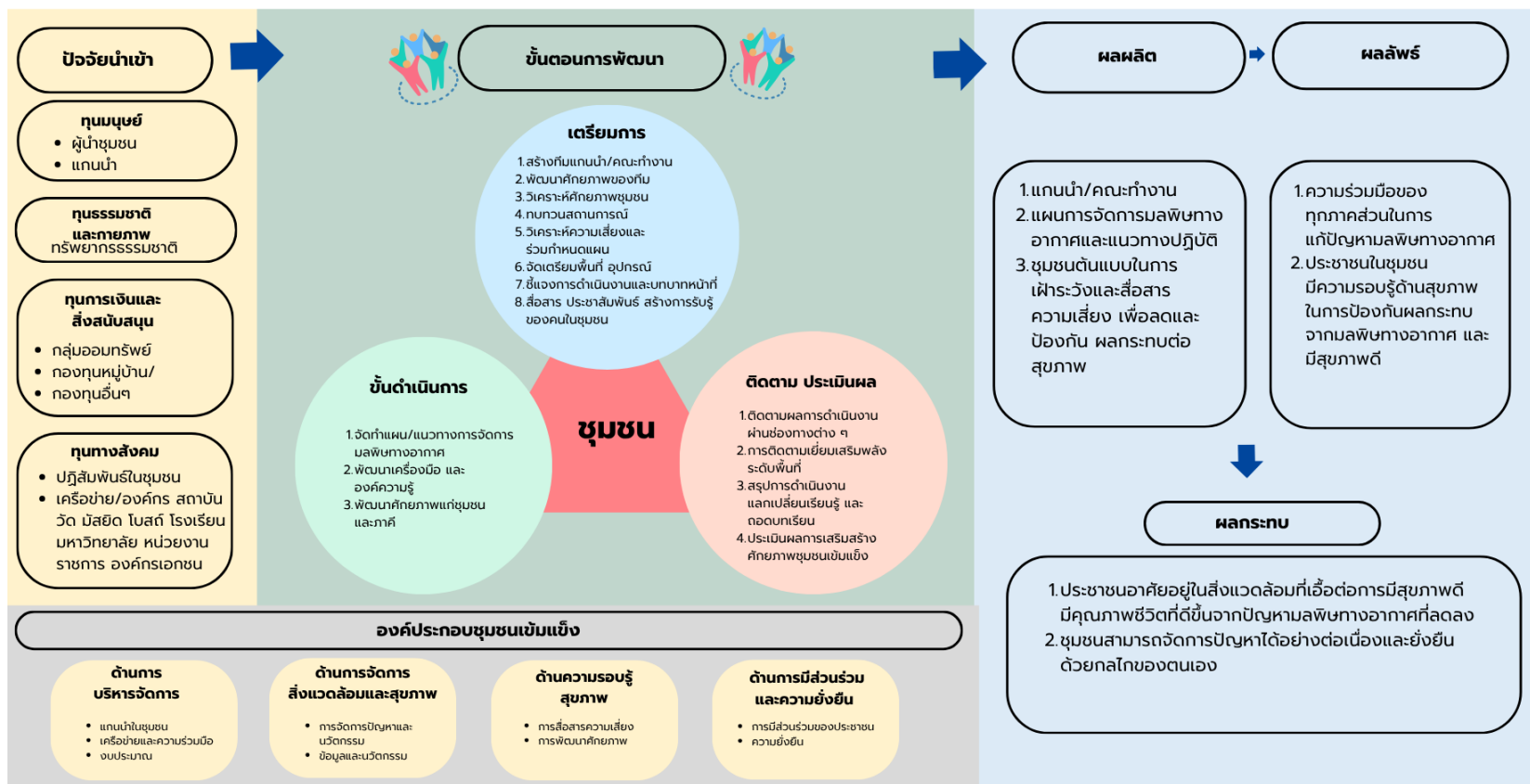
- **การสื่อสารและการเรียนรู้** มีระบบการสื่อสารความเสี่ยงที่ชัดเจนและเข้าถึงทุกกลุ่ม ทั้งการใช้เสียงตามสาย ป้ายประชาสัมพันธ์ และดิจิทัล (เช่น ไลน์กลุ่ม แอปพลิเคชัน เฟซบุ๊ก เป็นต้น) หรือการสื่อสารผ่านเวทีประชาคม รวมถึง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง

ด้านการมีส่วนร่วมและความยั่งยืน

- **การมีส่วนร่วมของประชาชน** การขับเคลื่อนชุมชน คนในชุมชน ต้องมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตาม ประเมินผล ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น เวทีประชาคม การประชุมหมู่บ้าน หรืออื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก คนที่มีโรคประจำตัว เป็นต้น
- **ความยั่งยืน** มีการพัฒนาชุมชนต้องคำนึงถึงกลไกต่อเนื่อง มีการวางแผนระยะยาวและระบบสนับสนุนจากหลายฝ่าย และการพัฒนานวัตกรรมตามบริบทชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

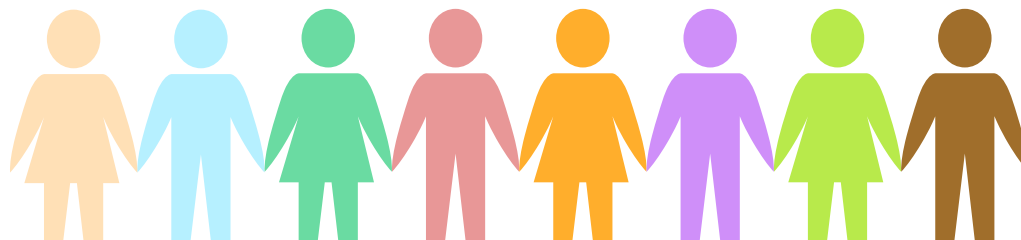

การดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน (กรณีศึกษา ต.ท้อ อ.สี จ.ลำพูน)

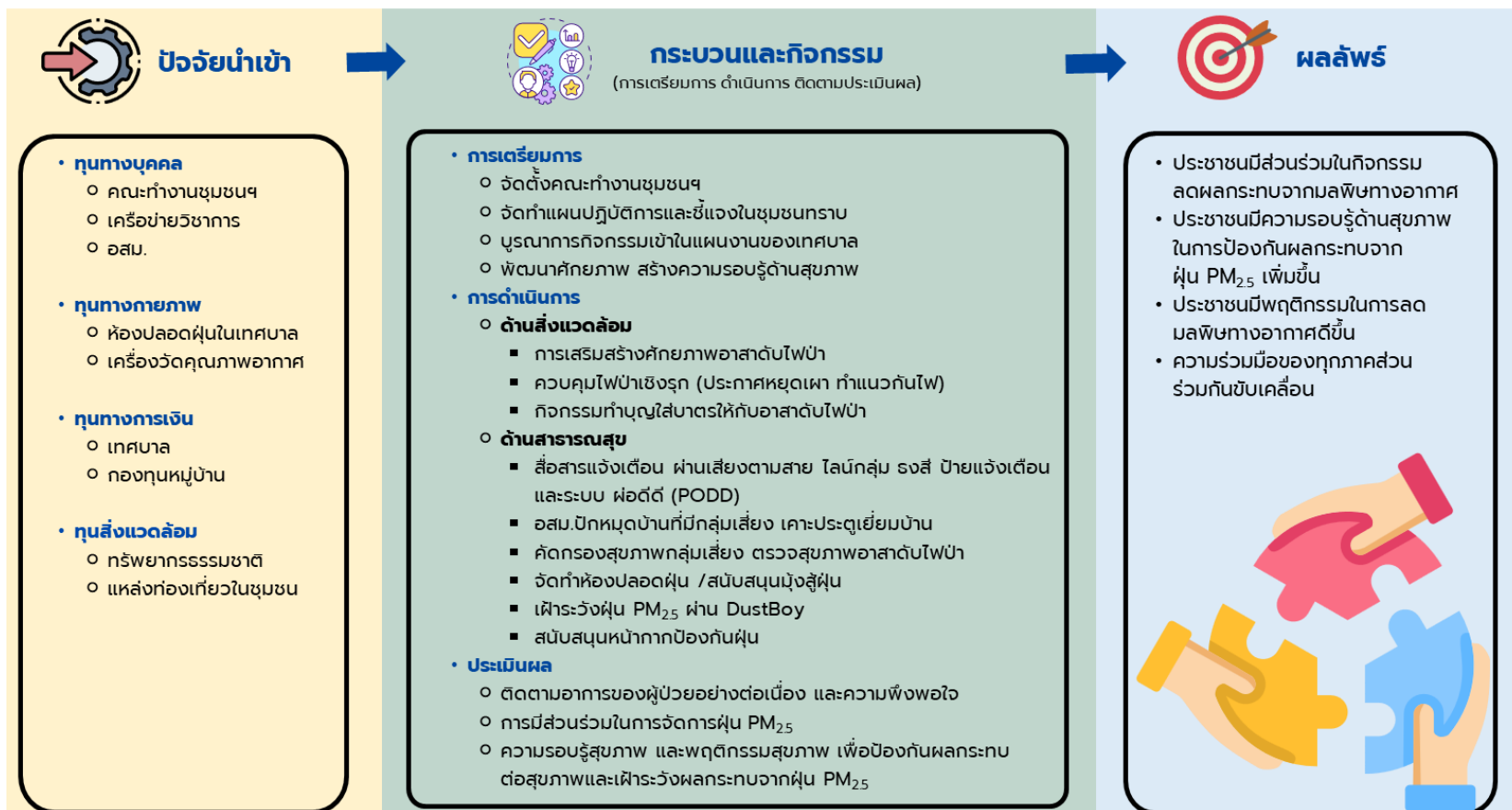
บ้านท้อ อำเภอสี จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนที่โอบล้อมด้วยภูเขาคล้ายกับอยู่ใน "แอ่งกระทะ" ช่วงหน้าแล้ง ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม สถานการณ์นี้กลับกลายเป็นพื้นที่เสี่ยง เพราะฝุ่น $PM_{2.5}$ ที่เกิดจากการเผาในที่โล่ง ไฟป่า และการทำเกษตรกรรม จะลอยมาสะสมอยู่ในแอ่งนี้ ทำให้ค่าฝุ่นสูงเกินมาตรฐานไปหลายสิบวัน

ผลที่ตามมาคือสุขภาพของพี่น้องชาวบ้านก็ได้รับผลกระทบมีคนป่วยที่เกี่ยวข้องกับฝุ่น $PM_{2.5}$ เพิ่มขึ้นมากมาย ทั้งโรคปอด โรคผิวหนัง และโรคตาอักเสบ โดยเฉพาะเด็กเล็ก ผู้สูงอายุ และคนที่มีโรคประจำตัว ที่ได้รับผลกระทบหนักกว่าใคร สถานการณ์นี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่เราทุกคนต้องช่วยกันหาทางแก้ไขและดูแลสุขภาพให้ดีขึ้นอย่างเร่งด่วน

กระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน (กรณีศึกษา ต.ท้อ อ.สี จ.ลำพูน)

การดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน (กรณีศึกษา ต.ท้อ อ.สี จ.ลำพูน)

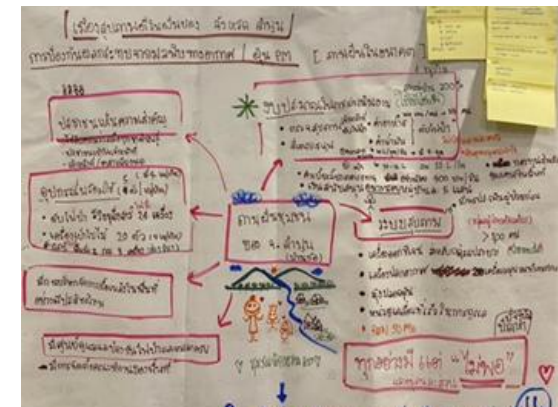
ก้าวแรก: สร้างทีมและสร้างกลไกชุมชน

แต่งตั้งคณะกรรมการชุมชน

- ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น เทศบาล รพ.สต. อสม. อาสาดับไฟฟ้า เครือข่ายประชาชน รวมถึงหน่วยงานวิชาการ เพื่อทำหน้าที่ วิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน ปฏิบัติการ ประสานภาคี และติดตาม ประเมินผล อย่างเป็นระบบ
- พร้อมทั้งเสริมสร้างศักยภาพแกนนำ ด้วยการอบรม การศึกษาดูงาน และ การใช้เครื่องมือ เช่น เครื่องตรวจวัด คุณภาพอากาศ DustBoy ระบบแจ้ง เตือนด้วยธงสี และการสื่อสารผ่าน ระบบพ้องดีดี (PODD) หรือกลุ่มไลน์ ในชุมชน

จัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดการมลพิษทางอากาศ

- เริ่มจากการทบทวนข้อมูล ซึ่งถือเป็นพลัง ในการตัดสินใจ ได้รวบรวมข้อมูลจากหลายมิติ ทั้งจากแหล่งกำเนิดมลพิษ จุดความร้อน คุณภาพอากาศ กลุ่มเสี่ยง โครงสร้างประชากร และสถานการณ์ด้านสุขภาพ เพื่อนำมาวิเคราะห์ และจัดทำแผนทั้งการจัดการที่แหล่งกำเนิด การเฝ้าระวัง การดูแลและป้องกันผลกระทบ ต่อสุขภาพ
- เมื่อได้แผนงานแล้ว มีการจัดเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์สนับสนุน และพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น การจัดหาพื้นที่และห้องปลอดฝุ่น เพื่อให้ ชาวบ้าน ได้เข้ามาพักอาศัยในช่วงเวลาที่ค่าฝุ่น สูงเกินมาตรฐาน ตลอดจนวางแผนจัดสรร งบประมาณ และเตรียมพื้นที่สำหรับ จัดกิจกรรมสร้างการรับรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือในการ ดำเนินงาน อย่างเป็นรูปธรรม

ก้าวแรก: สร้างทีมและสร้างกลไกชุมชน

การเตรียมความพร้อมของบุคลากร และสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน

แกนนำได้ใช้โอกาสในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เพื่อติดตามสถานการณ์ฝุ่น PM_{2.5} สร้างความเข้าใจในการขับเคลื่อนแผนการดำเนินงาน รับฟังข้อเสนอแนะจากชาวบ้าน และปรับปรุงมาตรการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นแผนจึงไม่ใช่แค่เอกสารบนชั้น แต่เป็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับแผนอำเภอ และระดับจังหวัด เชื่อมโยงนโยบายรัฐและการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การควบคุมไฟฟ้าเชิงรุก

การควบคุมไฟฟ้าเชิงรุก สร้างแนวกันไฟ จัดตั้งจุดสกัด และอบรมอาสาดับไฟฟ้า พร้อมทั้งจัดกิจกรรมสร้างพลังแรงใจ เช่น กิจกรรมทำบุญใส่บาตรให้กับอาสาดับไฟฟ้า เพื่อรวบรวมทรัพยากร เป็นขวัญกำลังใจให้กับอาสา รวมทั้งประชาสัมพันธ์เรื่องไฟฟ้า หมอกควัน

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การสื่อสารและสร้างความรอบรู้

การใช้ทั้งสื่อพื้นบ้าน เช่น หอกระจายข่าว เสียงตามสาย และสื่อสมัยใหม่ อย่างไลน์กลุ่ม และ LINE Official Account รวมถึงการติดตั้งธงสีเตือนภัยในสถานที่สำคัญ เช่น โรงเรียน รพสต. เป็นต้น

การเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย

ใช้เครื่องตรวจวัดคุณภาพอากาศ DustBoy วัดคุณภาพอากาศ แบบเรียลไทม์ และเชื่อมต่อระบบ PODD เพื่อแจ้งเตือนให้กับสถานการณ์

การพัฒนาศักยภาพแก่ชุมชนและเยาวชน

การอบรมให้ความรู้ประชาชน โรงเรียน จิตอาสา ในเรื่องการเฝ้าระวังตนเองจากไฟฟ้า และการสร้างแกนนำ นักสู้ฝุ่นร่นจั่ว รวมทั้งอบรมนักเรียน

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การจัดบริการสุขภาพ

- การตรวจสุขภาพอาสาสมัครดับไฟป่า และคัดกรองกลุ่มเสี่ยง
- การสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล เช่น หน้ากากอนามัย
- การลงพื้นที่ให้คำปรึกษา การเคาะประตูเยี่ยมบ้าน
- การจัดทำห้องปลอดฝุ่นในชุมชน ทั้ง รพ.สต. โรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก และเทศบาล
- การดูแลกลุ่มเปราะบางด้วยถุงสู้ฝุ่น ผ่านการประเมินร่วมกับ อสม. และ ผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุ
- ผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุ หรือ อสม. ในพื้นที่ ติดตามการใช้งานและอาการของผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง รวมถึงประเมินผลด้านความพึงพอใจ และผลกระทบต่อสุขภาพ

ติดตาม - เรียนรู้ - ปรับปรุง และประเมินผลการดำเนินงาน

หลังจากเริ่มดำเนินงาน ชุมชนก็ได้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานทั้งด้านการมีส่วนร่วม ความรอบรู้ของประชาชน ในชุมชน รวมถึงปัญหา อุปสรรค และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน โดยผลการประเมินด้านการมีส่วนร่วม ความรอบรู้สุขภาพและพฤติกรรมด้านสุขภาพ พบว่า ประชาชนกว่า 70% เข้าใจสาเหตุของมลพิษ และกว่า 86% เคยเข้าร่วมกิจกรรมลดผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ เช่น การปลูกต้นไม้ งดเผา และการรณรงค์ในชุมชน เป็นต้น ด้านความรอบรู้และพฤติกรรม การป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมที่ดี เช่น การตรวจค่าฝุ่น PM_{2.5} ก่อนออกจากบ้าน การสวมหน้ากากอนามัย และการลดกิจกรรมกลางแจ้งในวันที่ค่าฝุ่นสูง อย่างไรก็ตาม ยังมีช่องว่างที่ต้องพัฒนา เช่น เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลในพื้นที่ห่างไกล แต่ภาพรวมสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่เกิดการเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ความเข้มแข็งของผู้นำและแกนนำในชุมชน การจัดตั้งคณะทำงานและกลไกการกำกับติดตามที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคีทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน ดำเนินงาน ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล

การมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งในระดับครัวเรือน หมู่บ้าน และตำบล โดยประชาชนเป็นผู้ร่วมออกแบบและขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น การทำแนวกันไฟ การจัดตั้งจุดสกัดไฟฟ้า การจัดกิจกรรมรณรงค์งดเผา และการทำห้องปลอดฝุ่น เป็นต้น

การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพและการใช้ข้อมูล ผ่านการจัดอบรม การสื่อสารข้อมูลฝุ่น PM_{2.5} อย่างสม่ำเสมอ และการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบธงสี และเครื่องตรวจวัดคุณภาพอากาศ DustBoy เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล และตัดสินใจป้องกันตนเองได้

การสนับสนุนจากเครือข่ายและการบูรณาการกับนโยบาย การได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ ทรัพยากร และนโยบายจากหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ รวมทั้งการบูรณาการแผนงานและกิจกรรมเข้ากับนโยบายและแผนท้องถิ่นทำให้เกิดความต่อเนื่องและสามารถขับเคลื่อนได้อย่างยั่งยืน

การสร้างสภาพแวดล้อมเอื้อต่อสุขภาพ ห้องปลอดฝุ่น มุ้งสูฝุ่น โรงเรียนปลอดฝุ่น และพื้นที่สีเขียว เป็นมาตรการ นวัตกรรมที่จับต้องได้และต่อยอดได้

การติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงแผนการดำเนินงาน จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อความยั่งยืน

การพัฒนาและขยายระบบเฝ้าระวัง ควรพัฒนาและขยายระบบเฝ้าระวังและแจ้งเตือนในระดับชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาเครื่องมือสื่อสารที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับประชากรหลากหลาย

การยกระดับความรู้ด้านสุขภาพและพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควรมีหลักสูตรอบรมให้กับประชาชนและแกนนำ โดยเฉพาะ อสม. และเยาวชน เพื่อเพิ่มทักษะด้านการให้คำปรึกษาและการสื่อสารความเสี่ยง ให้สามารถเป็นจุดศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้

การเสริมสร้างความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการต้นเหตุของมลพิษ เช่น การตั้งธนาคารชีวมวล การส่งเสริมการแปรรูปเศษวัสดุ การเกษตร และการพัฒนาท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับมาตรการคุ้มครองกลุ่มเสี่ยง เช่น ขยายจำนวนห้องปลอดฝุ่นและมุ้งสูฝุ่นให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน

การบูรณาการสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเข้ากับนโยบายท้องถิ่น เพื่อการจัดการปัญหาสุขภาพทางอากาศเป็นวาระสำคัญและได้รับงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

การสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนมีความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการและสามารถต่อยอดกิจกรรมได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์

การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงในการแก้ไขปัญหา การแลกเปลี่ยนข้อมูล แนวทางปฏิบัติที่ดี และการระดมทรัพยากรร่วมกัน

การดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน (กรณีศึกษา ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงราย)

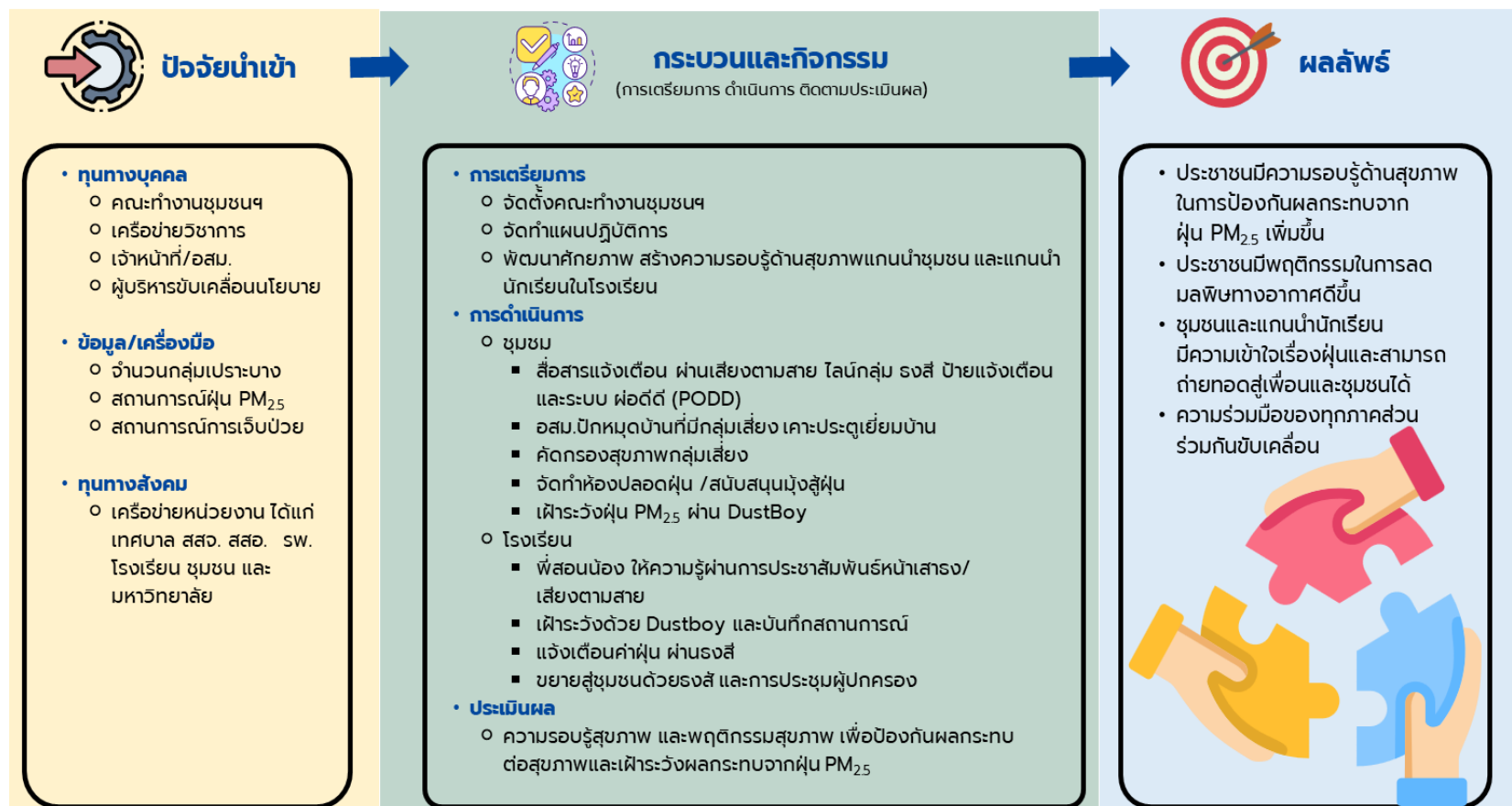

ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ
ที่มีทั้งการเกษตร การค้าชายแดน และการท่องเที่ยวที่คึกคัก แต่ก็ต้องเผชิญกับ
ปัญหาฝุ่น PM_{2.5} ในช่วงหน้าแล้ง ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน
ของทุกปี ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากการเผาในที่โล่ง การจัดการเศษวัสดุทาง
การเกษตร ไฟป่า และที่สำคัญคือฝุ่นควันข้ามแดนจากประเทศเพื่อนบ้าน
เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทำให้ฝุ่นควันสะสมได้ง่ายและส่งผลกระทบต่อ
ต่อสุขภาพของชาวบ้าน มีผู้ป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางอากาศ
โดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับปอด หัวใจ และหลอดเลือด ซึ่งทำให้ประชาชน
โดยเฉพาะ เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ สตรีมีครรภ์ และผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ได้รับผลกระทบ
อย่างมาก สถานการณ์นี้จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องอาศัยการร่วมมือจากทุกภาคส่วน
ในชุมชน เพื่อสร้างมาตรการดูแลสุขภาพและจัดการปัญหาที่ยั่งยืนต่อไป

กระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน (กรณีศึกษา ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงราย)

การดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน (กรณีศึกษา ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงราย)

ก้าวแรก: สร้างทีมและสร้างกลไกชุมชน

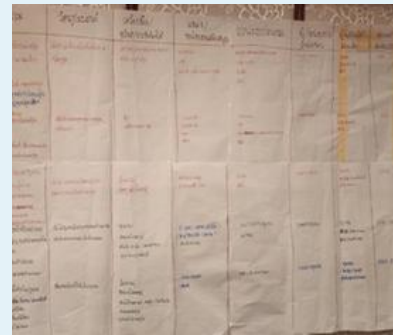
แต่งตั้งคณะทำงานชุมชน

- การหารือและขอความเห็นชอบ ทต.เวียง และ ทต.เวียงเชียงของ รวมถึงนายอำเภอเชียงของ ได้มีการหารือถึงสถานการณ์ฝุ่น PM_{2.5} และผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อขอความเห็นชอบการขับเคลื่อนกิจกรรม
- องค์ประกอบของคณะทำงาน มีนายอำเภอเชียงของเป็นประธาน และประกอบด้วย ผู้แทนจาก อปท. รพ. สสจ. สสอ. อสม. ผู้นำเครือข่ายภาคประชาชนจากทุกหมู่บ้าน มหาวิทยาลัย ศูนย์อนามัย และกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เพื่อร่วมกันกำหนดแผนงานและกิจกรรมในพื้นที่

จัดทำแผนปฏิบัติการสำหรับการจัดการมลพิษทางอากาศ

- เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจสถานการณ์ โดยรวบรวมข้อมูล เช่น แหล่งกำเนิดมลพิษ จุดความร้อน คุณภาพอากาศ รวมถึงข้อมูลสุขภาพและสังคมของกลุ่มเสี่ยง จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการระดมความเห็นและกำหนดแนวทาง ร่วมกับชุมชนเพื่อหากิจกรรมที่เหมาะสม ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดการที่แหล่งกำเนิดมลพิษ การเฝ้าระวังคุณภาพอากาศอย่างต่อเนื่อง และการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างเป็นระบบ
- เตรียมพร้อมอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นในการรับมือกับสถานการณ์ตามแผนที่กำหนด โดยเทศบาลตำบลเวียงทำหน้าที่หลักในการจัดสรรงบประมาณและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังมีการจัดเตรียมห้องปลอดฝุ่น รวมถึงจัดหาเครื่องตรวจวัดคุณภาพอากาศ และหน้ากาก N95 ให้เพียงพอต่อกลุ่มเสี่ยง

ก้าวแรก: สร้างทีมและสร้างกลไกชุมชน

การเตรียมความพร้อมของบุคลากร และสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน

ดำเนินสร้างความเข้าใจในการขับเคลื่อนแผน
การดำเนินงานรับฟังข้อเสนอแนะจากชาวบ้าน และปรับปรุง
มาตรการอย่างต่อเนื่องเสริมสร้างศักยภาพของแกนนำและ
สมาชิกในชุมชน ผ่านการอบรม ให้ความรู้การสื่อสารและ
รณรงค์ มีการสื่อสาร ผ่านช่องทางออนไลน์ เวทีสาธารณะ
และการรณรงค์กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความตระหนักรู้และ
ร่วมกันแก้ไขปัญหา

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การสื่อสารและสร้างความรอบรู้

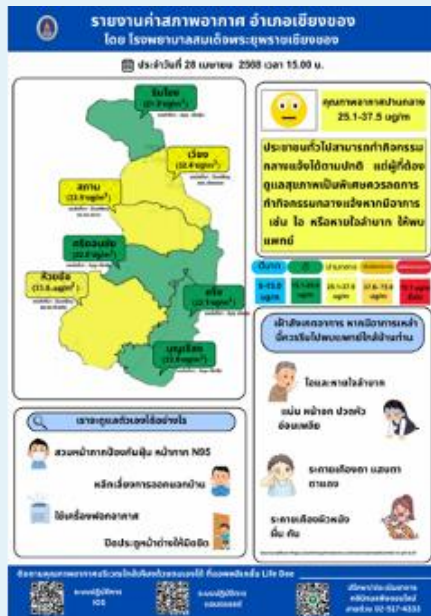
สร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชน และปลูกจิตสำนึก
ในการจัดการ และป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากมลพิษ
ทางอากาศและสร้างความตระหนักรู้ถึงภัยที่เป็นผลกระทบ
ทางตรงและทางอ้อม โดยชี้ให้ตรงประเด็นที่กระทบ
ต่อคุณภาพชีวิตของตนเอง

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การเฝ้าระวังและแจ้งเตือน

พัฒนาระบบและกลไกการเฝ้าระวังและการสื่อสารความเสี่ยงจากมลพิษทางอากาศในชุมชน เริ่มจากการร่วมประชุมกำหนดแนวทางการสื่อสารความเสี่ยง ติดตั้งเครื่องวัดคุณภาพอากาศ DustBoy เพื่อวัดคุณภาพอากาศแบบเรียลไทม์ จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครหรือแกนนำชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและแจ้งเตือนสถานการณ์ฝุ่น $PM_{2.5}$ ในพื้นที่ และแจ้งเตือนผ่านช่องทางต่าง ๆ ในชุมชน เช่น เสียงตามสาย โซเชียลมีเดีย ป้ายประชาสัมพันธ์ รังสี หรือการเคาะประตูบ้าน เป็นต้น

“อสม.สู้ฝุ่น”

การปิดมุด บ้านที่มีกลุ่มเสี่ยง และทำการลงเยี่ยมบ้านเป็นประจำ ในช่วงวิกฤตฝุ่น $PM_{2.5}$ ได้ดำเนินกิจกรรม อสม.เคาะประตูบ้าน แจกหน้ากากอนามัยป้องกันฝุ่น เป็นต้น

สนับสนุนมุ้งสู้ฝุ่น ห้องปลอดฝุ่นแก่กลุ่มเสี่ยง

การเสริมสร้างความรู้เรื่องมุ้งสู้ฝุ่นและห้องปลอดฝุ่น พร้อมสาธิตการปรับปรุงห้องให้เป็นห้องปลอดฝุ่น และสนับสนุนมุ้งสู้ฝุ่นในกลุ่มเสี่ยงแก่กลุ่มเปราะบาง ได้แก่ ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก ผู้ป่วยโรคทางเดินหายใจ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ติดเตียง เป็นต้น ซึ่งทำให้กลุ่มเปราะบางได้รับการปกป้องสุขภาพ ลดอาการกำเริบของโรคทางเดินหายใจและโรคประจำตัว และชุมชนมีความรู้ ทักษะในการดูแลบ้านปลอดฝุ่น

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพและผู้นำ

พัฒนา “โรงเรียนบ้านดอนมหาวัน” ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 2 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียน 66 คน เป็นต้นแบบ โดยเริ่มจากการร่วมจัดทำแผนกำหนดแนวทางสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อจัดการความเสี่ยงต่อสุขภาพจากมลพิษทางอากาศและความร้อน ร่วมกับผู้อำนวยการและคณะครู และมีกิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่

- อบรมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนให้ทราบถึงความเสี่ยง และสื่อสารการป้องกันฝุ่น PM_{2.5} โดยสอดแทรกไปในการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้เกิดตระหนักเรื่องผลกระทบของมลพิษทางอากาศต่อสุขภาพ
- กิจกรรมพืชน้องป้องกันมลพิษทางอากาศและความร้อน โดยให้นักเรียนเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่ความรู้ และสร้างความตระหนักให้แก่เพื่อน และชุมชน ผ่านการประชาสัมพันธ์หน้าเสาธง การประชาสัมพันธ์ผ่านเพจเฟซบุ๊กโรงเรียน และการประชุมผู้ปกครอง
- การเฝ้าระวังฝุ่น PM_{2.5} โดยการติดตั้งเครื่องวัดคุณภาพอากาศ DustBoy ในโรงเรียน และสร้างแกนนำนักเรียนจิตอาสา ทำหน้าที่เฝ้าระวัง บันทึกค่าฝุ่นในแต่วัน รวมทั้งแปลผลความเสี่ยง จากการรับสัมผัสฝุ่น PM_{2.5} และแจ้งเตือน ผ่านธงสีแจ้งเตือนประจำวัน

ติดตาม - เรียนรู้ - ปรับปรุง และประเมินผลการดำเนินงาน

จากการประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพของชุมชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดฝุ่น $PM_{2.5}$ ที่สำคัญในพื้นที่ โดยระบุว่ามาจาก ฝุ่นข้ามแดนถึงร้อยละ 100 และจากถนนทุกดิน ร้อยละ 33.4 ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้สามารถวางแผนและดำเนินมาตรการที่ตรงจุด รวมทั้งประชาชนส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันผลกระทบจากฝุ่น $PM_{2.5}$ อยู่ในระดับดี เช่นเดียวกับการเข้าใจข้อมูลและการตัดสินใจเพื่อป้องกัน อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมสุขภาพโดยรวมยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยพฤติกรรมสูงสุด คือ การงดออกกำลังกายกลางแจ้งในวันที่ฝุ่นสูง แต่พฤติกรรมที่สำคัญอย่างการสวมหน้ากากอนามัย ยังอยู่ในระดับที่ต่ำ นอกจากนี้ ได้มีการประชุมคณะทำงานฯ เพื่อสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำข้อเสนอต่อการพัฒนางานต่อไป

ความเข้มแข็งของผู้นำและแกนนำในชุมชน การมีผู้นำและแกนนำที่เข้มแข็งเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนที่นำไปสู่ความสำเร็จของการดำเนินงาน โดยผู้นำเหล่านี้จะกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม และเป็นตัวกลางในการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

การมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมออกแบบกิจกรรม ซึ่งจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของโครงการและเป็นแรงผลักดันสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพและการใช้ข้อมูล ผ่านการจัดอบรม การสื่อสารข้อมูลฝุ่น PM_{2.5} อย่างสม่ำเสมอ และการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบธงสี และเครื่องตรวจวัดคุณภาพอากาศ DustBoy เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล และตัดสินใจป้องกันตนเองได้

การบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานในพื้นที่ ความร่วมมือเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีหน่วยงานสนับสนุน เช่น กรมอนามัย ศูนย์อนามัย มหาวิทยาลัย อำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น ทำให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย

การติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแผนการดำเนินงาน จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อความยั่งยืน

การพัฒนาและขยายระบบเฝ้าระวัง ควรมีการแจ้งเตือน และสื่อสารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องและเข้าใจง่าย ขยายระบบเฝ้าระวังในระดับชุมชน ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และพัฒนาเครื่องมือสื่อสารที่เข้าใจง่าย เหมาะสมกับประชากรหลากหลายกลุ่ม

การยกระดับความรู้ด้านสุขภาพและพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ควรมีหลักสูตรอบรมให้กับประชาชนและแกนนำ โดยเฉพาะ อสม. และเยาวชน เพื่อเพิ่มทักษะด้านการให้คำปรึกษาและการสื่อสารความเสี่ยง ให้สามารถเป็นจุดศูนย์กลางการถ่ายทอดความรู้

การเสริมสร้างความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการต้นเหตุของมลพิษ ควรต่อยอดมาตรการเพื่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมและจัดการต้นเหตุของมลพิษ เช่น การตั้งธนาคารชีวมวล การส่งเสริมการแปรรูปเศษวัสดุ การเกษตร การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน เป็นต้น

การบูรณาการสุขภาพและสิ่งแวดล้อมเข้ากับนโยบายท้องถิ่น ควรมีการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศเป็นวาระสำคัญและให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง มีการบูรณาการเข้ากับนโยบายและแผนท้องถิ่นในการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงในการแก้ไขปัญหา การแลกเปลี่ยนข้อมูล แนวทางปฏิบัติที่ดี และการระดมทรัพยากรร่วมกัน

การดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชน (กรณีศึกษา ชุมชนคลองลาดภาษี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร)

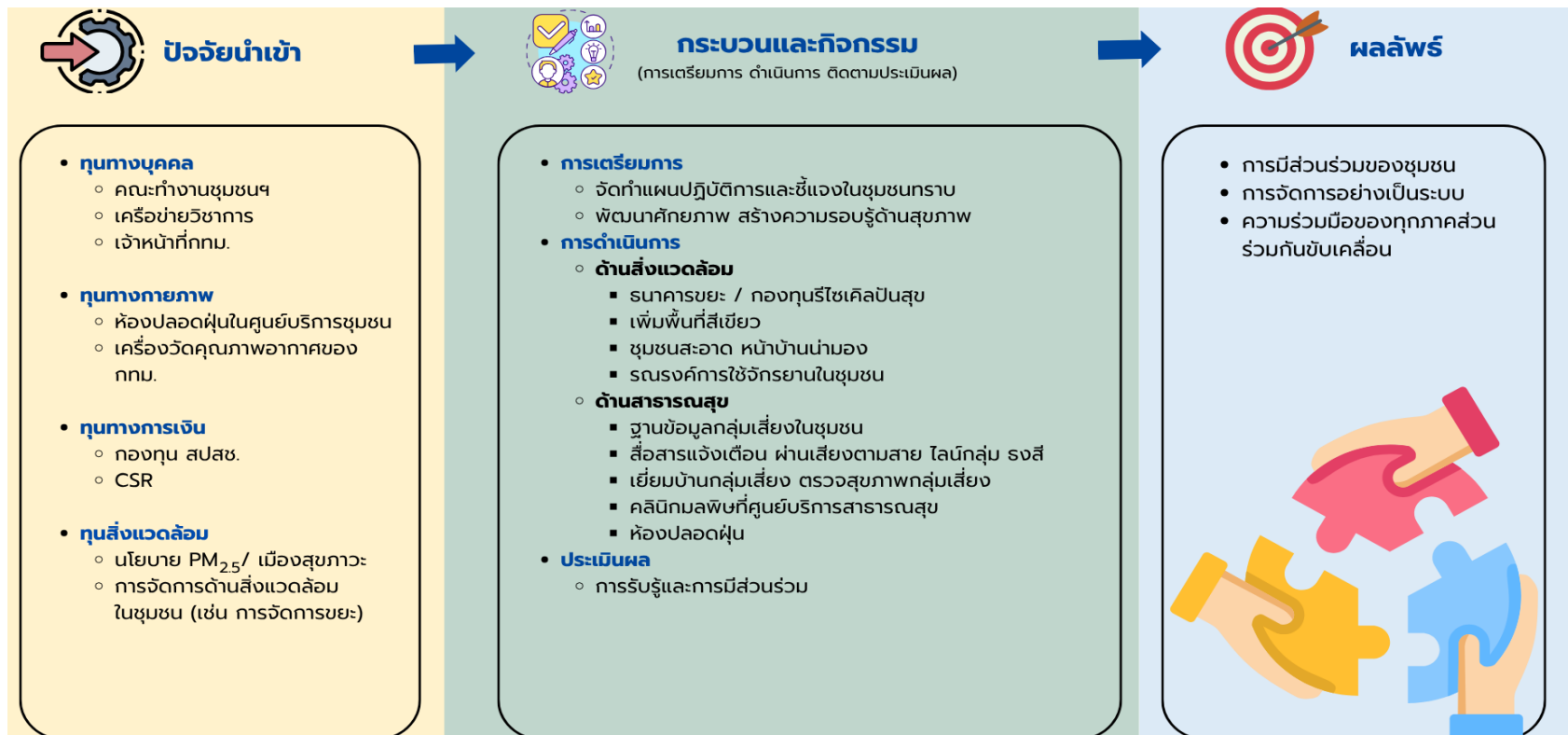

ชุมชนคลองลาดภาษี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ในเขตเมือง มีลักษณะเป็นชุมชนริมคลองที่มีบ้านเรือนอยู่ติดกันหลายหลัง ในทุกปี ชุมชนเผชิญกับปัญหาฝุ่น $PM_{2.5}$ ที่รุนแรง โดยเฉพาะช่วงฤดูหนาว ระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของทุกคน แม้ว่าปัญหาหลักจะเกิดจากการจราจรและปัจจัยภายนอกที่ชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการจัดการปัญหาฝุ่น $PM_{2.5}$ ในเขตเมือง แต่อย่างไรก็ดี ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมและเป็นจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ในการช่วยลดมลพิษทางอากาศและดูแลสุขภาพของคนในชุมชน โดยการสร้างความตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนากลไกในระดับพื้นที่เพื่อรองรับความเสี่ยงด้านสุขภาพ ในรูปแบบการจัดการในเขตเมือง ซึ่งมีความซับซ้อนในการจัดการ และเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง

กระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (กรณีศึกษา ชุมชนคลองลาดภาษี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร)

กระบวนการเรียนรู้...สู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (กรณีศึกษา ชุมชนคลองลาดภาษี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร)

ก้าวแรก: สร้างทีมและสร้างกลไกชุมชน

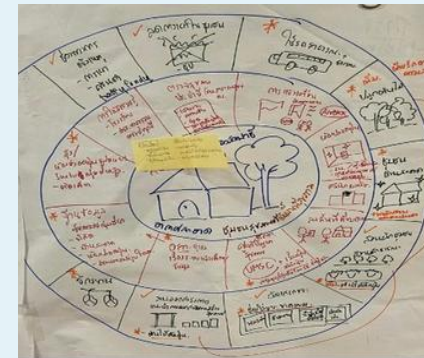
แต่งตั้งคณะทำงานชุมชน

- ชุมชนคลองลาดภาษีมีทุนทางมนุษย์ที่เข้มแข็งจากการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จึงสามารถใช้กลไกคณะกรรมการชุมชนคลองลาดภาษีเป็นแกนกลางในการจัดการสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ
- ประกอบด้วยตัวแทนผู้นำชุมชน สำนักงานเขตภาษีเจริญ อาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร เครือข่ายประชาชนและสถาบันการศึกษา
- คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนอยู่แล้ว การดำเนินงานจึงเพิ่มประเด็นการจัดการมลพิษทางอากาศและผลกระทบต่อสุขภาพเข้าไปในวาระสำคัญของการประชุมคณะกรรมการ โดยเน้นการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา

การวางแผนโดยชุมชน เพื่อชุมชน อย่างมีส่วนร่วม

- จากทุนที่ทางชุมชนมีอยู่เดิม ที่แสดงให้เห็นผ่านการได้รับรางวัลด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมในหลาย ๆ รางวัล การพัฒนาชุมชนคลองลาดภาษี จึงเน้นการยกระดับชุมชนโดยการจัดทำแผนอย่างบูรณาการที่เชื่อมมิติทั้งที่ชุมชนมีการขับเคลื่อนอยู่แล้วและเพิ่มเติม สิ่งที่ต้องดำเนินการเพิ่มให้สอดคล้องกับแผนงานของชุมชนที่พัฒนาเป็นพื้นที่สุขภาวะ ทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อมและมิติด้านสุขภาพ โดยจากการประชุมคณะทำงาน ได้ร่วมกันวิเคราะห์ทุนที่มีอยู่ นโยบายและสิ่งที่พัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินงานครอบคลุม สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการประชุมได้ร่วมกันกำหนดแผนและเป้าหมายสำคัญของชุมชน คือ “อากาศสะอาด และชุมชนมีสุขภาพที่ดี มีพื้นที่สุขภาวะ”

ก้าวแรก: สร้างทีมและสร้างกลไกชุมชน

การเตรียมความพร้อมของบุคลากร และสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน

เสริมสร้างศักยภาพของแกนนำชุมชน เพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับปัญหามลพิษทางอากาศและผลกระทบต่อสุขภาพ อันจะทำให้สามารถวางแผนและจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อปัญหาของพื้นที่ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ลงมือทำอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม

ส่งเสริมการคัดแยกขยะในชุมชน

กำหนดจุดคัดแยกขยะในชุมชน เพิ่มจุดรับขยะทำพำ โดยคัดแยกและนำส่งสำนักงานเขตเพื่อส่งไปกำจัด และจัดการขยะรีไซเคิล โดยสร้างกองทุนรีไซเคิลปันสุข การดำเนินงานเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหามลพิษทางอากาศอย่างเป็นระบบ โดยการลดการเผาขยะในครัวเรือน จะช่วยลดการปล่อยฝุ่น PM_{2.5} และสารก่อมะเร็ง เช่น ไดออกซิน ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนสะอาดและน่าอยู่ขึ้น ส่งผลดีต่อสุขภาพของคนในชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวและเพิ่มความตระหนักแก่คนในชุมชน

การรณรงค์การใช้จักรยาน

จัดกิจกรรมจักรยานส่วนกลาง ให้คนในชุมชนยืมใช้ เพื่อลดการใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ช่วยลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และไอเสียที่ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ นอกจากนี้ การปั่นจักรยาน ยังเป็นการออกกำลังกาย เสริมสร้างความแข็งแรงของสุขภาพกายและส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีอีกด้วย ทำให้ชุมชนมีอากาศที่สะอาดขึ้นและประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้นทั้งทางกายและใจ

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน

การปรับภูมิทัศน์ เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน ทั้งบริเวณส่วนกลางของชุมชน เป็นพื้นที่สีเขียวใกล้บ้าน รวมถึงพื้นที่สีเขียวในบ้าน ซึ่งต้นไม้อาจทำหน้าที่เป็นปอดของชุมชน โดยช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และสารมลพิษในอากาศ รวมถึงกรองฝุ่น PM_{2.5} ทำให้คุณภาพอากาศในชุมชนดีขึ้น

โครงการชุมชนสะอาด หน้าบ้านน่ามอง

การให้ความรู้ และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด ซึ่งจะช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงพาหะต่าง ๆ ช่วยลดการสะสมของขยะและฝุ่นละอองในบ้านเรือน

ลงมือทำ: จากนโยบายสู่การปฏิบัติ

การพัฒนาฐานข้อมูลความเสี่ยงในชุมชน

พิกัดกลุ่มเสี่ยง พื้นที่เสี่ยงฝุ่น สถานการณ์ฝุ่น บ้านสะอาด ห้างปลอดฝุ่น โดยเชื่อมโยงกับศูนย์ดิจิทัลชุมชน

การเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัย

แจ้งเตือนและให้คำแนะนำในการป้องกันตนเอง ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เสียงตามสาย ไลน์กลุ่ม ป้ายแจ้งเตือน เป็นต้น การติดตามและรายงานค่าฝุ่น ตรวจสอบติดตามจากแอปพลิเคชัน เช่น เช็กฝุ่น Air4thai AirBKK ใช้ไลน์กลุ่มเป็นช่องทางหลักในการแจ้งค่าฝุ่นแก่แกนนำชุมชน รวมทั้งการเชื่อมโยงข้อมูลการเยี่ยมบ้านกับคลินิกมลพิษ ช่วยให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง ได้รับทราบข้อมูลแบบเรียลไทม์ และสามารถวางแผนป้องกันตนเองได้ทันที่ว่งที่ นอกจากนี้ ช่วยสร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมระยะยาว

การจัดบริการสุขภาพด้านสุขภาพ

ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย มีการสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล เช่น หน้ากากอนามัย การลงพื้นที่ให้คำปรึกษา การเคาะประตูเยี่ยมบ้าน โดยอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส.) ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย ฝ่ายพัฒนาสังคม สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อมเขตภาษีเจริญ การตรวจสุขภาพประจำปี โดยศูนย์บริการสาธารณสุข 47 คลองขวาง

การจัดเตรียมห้องปลอดฝุ่น

ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย มีการสนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล เช่น หน้ากากอนามัย การลงพื้นที่ให้คำปรึกษา การเคาะประตูเยี่ยมบ้าน โดยอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร (อสส.) ศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย ฝ่ายพัฒนาสังคม สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อมเขตภาษีเจริญ การตรวจสุขภาพประจำปี โดยศูนย์บริการสาธารณสุข 47 คลองขวาง

ติดตาม - เรียนรู้ - ปรับปรุง และประเมินผลการดำเนินงาน

ชุมชนคลองลาดภาชี มีการติดตามและขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องผ่านการมีส่วนร่วมและการประชุมคณะกรรมการชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ไปสู่การพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนต่อไป

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ

ความเข้มแข็งของผู้นำและแกนนำในชุมชน ชุมชนคลองลาดภาชี มีผู้นำ/แกนนำทางชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถมองเห็นถึงปัญหาและมีวิสัยทัศน์ที่จะแก้ไขปัญหานี้ ที่จะเป็หัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมของประชาชน การที่สมาชิกชุมชนมีความเข้าใจตระหนักถึงปัญหาและพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

การพัฒนาองค์ความรู้และการใช้นวัตกรรม การได้รับองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ทันสมัย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง รวมถึง การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนมาใช้ จะช่วยให้การจัดการมลพิษทางอากาศมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนจากเครือข่าย ทั้งในและนอกชุมชน จะช่วยเพิ่มทรัพยากร ความรู้ และโอกาสในการพัฒนารวมทั้งการได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งและยั่งยืน

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจนและเข้าใจง่าย ทั้งภายในและภายนอกชุมชนจะช่วยสร้างความร่วมมือ ความตระหนักและความเชื่อมั่น

การติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่อง การประเมิน ทบทวนแนวทางปฏิบัติจากที่ต่างๆ เพื่อมาพัฒนาให้ดีขึ้น จะช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อความยั่งยืน

ยกระดับเป็น “ศูนย์เรียนรู้ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ขยายผลสู่พื้นที่อื่น รวมถึง พัฒนานวัตกรรมการจัดการในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การยกระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพและพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาศักยภาพครู ก. เยาวชนในชุมชน เพื่อให้ทุกคนสามารถถ่ายทอดความรู้ ดูแลพื้นที่ตนเอง และเกิดการพัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

การสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง ควรสร้างเครือข่ายขยายความร่วมมือกับชุมชน สถานศึกษาหรือสถานประกอบการโดยรอบ เพื่อให้เกิดการขยายผล และร่วมกันดำเนินงาน

ภาคผนวก

เครื่องมือ
สนับสนุน
การดำเนินงาน

วิถัทัศน์
การพัฒนา
ชุมชน

ผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

แพทย์หญิงอัมพร
นายแพทย์ธีติ
นางสาวนัยนา
นายแพทย์ธีรรัตน์
นายแพทย์ชลพันธ์

เบญจพลพิทักษ์
แสงธรรม
ใช้เทียมวงศ์
บุญตานนท์
ปียาวรอนันต์

อธิบดีกรมอนามัย
รองอธิบดีกรมอนามัย
ผู้อำนวยการกองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ
ผู้อำนวยการศูนย์อนามัยที่ 1 (เชียงใหม่)
ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาสุขภาพภาคเขตเมือง

คณะผู้จัดทำ

นางสาวกรวิภา
นางสาวอัญชนา
นางสาวไศรยา
นางสาวกัญญกมล
นางสาวนฤพร
นายกิตติกานต์
นายณณรภัทร
นายเอกรินทร์
นางสาวทิวาพรรณ
นางสาวศิริกร
นางสาวกุลนันท์
นางสาวณานิษฐ์
ผศ.ดร.วรางคณา
นางสาวฐิติกาญจน์
ผศ.ดร.วัน วิทยา
ผศ.ดร.เสถียร
ผศ.ดร.กาญจนา
นายธนพนธ์
นายธรรมศักดิ์
นายอดุล

ปุ่นศิริ
ปานดี
ชูศรี
ภูมิพันธ์
บุรณัติ
ตุ้มไธสง
ธีระวรรณะสิริ
วันันท์
ชื้อสตัย
ดวงสวัสดิ์
ประกอน
คัมภีรานนท์
นาคเสน
ภูวิศธนกรพิชัย
วิริยา
ฉันทะ
ปิ่นตาคำ
คำเที่ยง
มากนคร
สัตบุตร

กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย
กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย
กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย
กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย
ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่
ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่
ศูนย์อนามัยที่ 1 เชียงใหม่
สถาบันพัฒนาสุขภาพภาคเขตเมือง
สถาบันพัฒนาสุขภาพภาคเขตเมือง
สถาบันพัฒนาสุขภาพภาคเขตเมือง
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ชุมชนคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร
ชุมชนคลองลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร

กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
88/22 หมู่ 4 ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 02-590-4362, 02-590-4962
<http://www.facebook.com/anamaihia/>
<http://hia.anamai.moph.go.th>

